

Силабус курсу:

**ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ТА
ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ**

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

<i>Ступінь вищої освіти:</i>	бакалавр
<i>Спеціальність:</i>	052 «Політологія»
<i>Рік підготовки:</i>	2
<i>Семестр викладання:</i>	весняний
<i>Кількість кредитів ЄКТС:</i>	5
<i>Мова викладання:</i>	українська
<i>Вид семестрового контролю</i>	залік

Автор курсу та лектор:

к.політ.н. Ірха Катерина Олександрівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри політології та міжнародних відносин

посада

irha@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-066-067-09-32

телефон

месенджер

за розкладом

консультації

Викладач лабораторних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «Викладач лабораторних та практичних занять:», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Наведені в курсі матеріали спрямовані на поглиблення та систематизацію знань щодо феноменів та інститутів політичного лідерства та політичних еліт.

Мета викладання навчальної дисципліни – сформувати у студентів-політологів базис теоретичних знань про концептуальні засади елітарності та лідерства, уявлень про роль еліт та політичного лідера в сучасній Україні. Зокрема, навчально-методичні матеріали спрямовані на розуміння актуальних завдань подальшого формування дієздатної національної політичної еліти та політичних лідерів державного, регіонального та місцевого рівнів, формування у майбутніх політологів лідерських якостей та комунікаційних навичок.

Курс може бути корисним студентам гуманітарного спрямування для більш якісного аналізу суспільних та суспільно-політичних відносин, прийнятих і прийнятних ролей та статусів у суспільстві.

Результати навчання:

Знати:

- сутність понять «політична еліта», «політичне лідерство»;
- теоретичні витoki та основні концепції елітарності від давнини до XXI ст.;
- роль еліт і лідерів у політичному житті суспільства;
- особливості становлення цих інститутів в сучасній Україні.

Уміти:

- використовувати різні концепції та визначення політичної еліти і політичного лідерства для визначення сутності та природи цих інститутів;
- аналізувати систему формування та змін політичних еліт і політичних лідерів у світовій політичній практиці;
- визначати характерні риси та функції політичної еліти та політичного лідерства;
- аналізувати специфіку формування політичної еліти і політичних лідерів в Україні.

Передумови до початку вивчення:

Основні: Історія України; Всесвітня історія; Історія політичних учень; Загальна теорія політики.

Дотичні: Психологія; Соціологія.

Мета курсу (набуті компетентності)

Унаслідок вивчення навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичній діяльності;
- можливість оперувати знаннями про природу політичних лідерства та еліт, принципи і шляхи їхнього формування;
- спроможність застосовувати знання про сучасні різновиди та характеристики політичних лідерів та еліт в Україні та світі;
- здатність аналізувати специфіку вітчизняного політичного лідерства та функціонування еліт з подальшим виробленням пропозицій щодо поліпшення та демократизації своєрідних ліфтів для оновлення відповідних верств в Україні.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Розвиток ідей елітарності від стародавності до XIX ст.	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Формування політичної еліти в античному світі (Греція і Рим). Історичні етапи розвитку еліт. Основні риси політичної еліти Середньовічної Європи: від лицарства до занепаду дворянства Нового часу. Дві моделі суспільно-політичного життя Європи – західна і східна. Особливості формування політичної еліти доби зрілого капіталізму.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
2.	Формування політичних концепцій елітарності у XX ст.	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Поняття еліти. Структурні елементи володарюючої еліти: економічна еліта, військова еліта, бюрократична еліта, ідеологічна еліта, політична еліта. Формування політичних концепцій елітарності у XX ст. В. Парето «закон циркуляції еліт». Типологія еліт: еліта лисиць, еліта левів. Тенденції розвитку правлячого класу за теорією Г. Моски. «Залізний закон олігархізації» Р. Міхельса.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
3.	Наукові підходи до вивчення політичних еліт	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Макіавеллівський (Г. Моска, Р. Міхельс); ціннісний підхід (В. Парето, Х. Ортега-і-Гассет, О. Конт); структурно-функціональний; ліберальний підхід (М. Вебер, Й. Шумпетер, С. Ліпсет, Р. Даль, Дж. Сарторі), концепція плюралізму еліт (О. Штаммер, Д. Рісмен та ін.), критична (ліволіберальна) концепція (Ч. Райт Міллс).	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
4.	Способи формування політичних еліт	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Способи формування політичних еліт: антрепренерська (підприємницька) та гільдійна, закрита для проникнення чужих суб'єктів. Риси вказаних способів.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
5.	Еліти в українському політичному житті та політичній думці	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Проблема дослідження історичної спадковості української еліти. Історичні етапи формування політичної еліти в Україні. Особливості зародження політичної еліти в період існування Київської Русі та Галицько-Волинської держав. Піраміда влади Литовсько-Руської доби. Структура панівної еліти в Україні XV-XVII ст. Національна еліта XVII-XIX ст.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
6.	Основні типології політичної еліти	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Правлячі та опозиційні (за ставленням до влади), відкриті та закриті (за способом формування), легітимні та нелегітимні (за способом здобування влади), демократичні, ліберальні, консервативні, тоталітарні (за способом проведення своєї політики та ідеологічними цінностями), релігійні, культурні, економічні (за сферою життєдіяльності), державні, муніципальні, партійні та громадські (за видами політичної діяльності).	Участь в обговоренні. Індивідуальні завдання.
7.	Інститут політичного лідерства і політичний лідер	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Сутність поняття «політичний лідер». Ознаки політичного лідера. Характерні риси. Природа політичного лідерства. Основні теорії: «теорія рис», «ситуаційна теорія», психологічна концепція лідерства.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
8.	Типології лідерства	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Типологія лідерства за М. Вебером. Типологія лідерства, за стилем політики Г. Лассуелла: лідери-адміністратори, агітатори, теоретики. Типологія політичного лідерства Є. Вятра за психологічними рисами і типами поведінки політичних лідерів. Типологія політичних лідерів М. Херманн.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
9.	Авторитарні лідери	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Риси авторитарності. Домінуючі методи реалізації влади авторитарного лідера. Еволюція поняття «авторитарний лідер». Риси авторитарного лідера в працях Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Віко, Г. Гегеля. Політичні портрети авторитарних лідерів А. Гітлер, Б. Муссоліні, Л. Троцький, Й. Сталін. Умови появи авторитарних лідерів. Специфічність феномена авторитаризму.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання. Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
10.	Демократичні лідери	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Лідер-демократ в античному світі. Концепції Платона і Аристотеля про демократичну державу і риси правителів. Демократичні лідери Нового та Новітнього часів. Поява демократичних лідерів у XVII-XVIII ст. Демократичні аналоги Запорізької Січі. Риси демократичних лідерів.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
11.	Функції та роль політичного лідерства в сучасному політичному житті країн	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Функції політичних лідерів в умовах кризової ситуації. Функції політичних лідерів в умовах відносної стабільності суспільства: новаторська функція, комунікативна функція, організаторська функція, координаційна функція, інтегративна функція, функція легітимації. Відбір і підготовка політичних лідерів. Соціальні рівні лідерства. Формальне і неформальне політичне лідерство.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
12.	Роль політичного іміджу в розвитку політичного лідерства	Денна 2/0/1 Заочна 0,25/0/0,15	Поняття та різновиди політичного іміджу. Природа політичного лідерства. «Теорія героїв» та «теорія рис». Концепція «харизми» політичного лідера. Сучасні підходи до визначення проблеми іміджу політичного лідерства. Позитивні та негативні риси політичного іміджу лідера, механізми його формування.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
13-14	Політичне лідерство в Україні	Денна 4/0/2 Заочна 0,5/0/0,2	Підходи до визначення «політичного лідерства» в Україні. Три рівні політичних лідерів України за характером і масштабами діяльності (лідер малої ініціативної) групи, колективу, лідери громадського руху (організації, установи, партії), політик, що діє в системі владних відносин. Особливості формування політичного лідерства в сучасній Україні. Вплив радянського минулого на сучасний стан політичного лідерства в Україні. Вплив «Помаранчевої революції» та «Революції Гідності» на формування політичних лідерів України. Шляхи рекрутування українських політичних лідерів. Регіональні особливості формування політичних лідерів України. Політичний портрет ідеального національного політичного лідера України. Перспективи становлення інституту політичного лідерства в Україні.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання. Тести

Рекомендована література

Базова

1. Гошовська В. *Елітознавство: підручник*. К.: НАДУ, 2013. 268 с.
2. Гошовська В., Пашко Л. *Політичне лідерство: навч. посіб.* К.: НАДУ, 2013. 300 с.
3. Кремень В. *Еліта: витоки, сутність, перспектива*. К.: Знання України, 2011. 527 с.
4. Мандзій Л. *Політична еліта: історія та теорія: навчальний посібник*. Л.: Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка, 2009. 365 с.
5. Морарь М. *Партійне лідерство як політичне явище: Монографія*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/wp-content/uploads/sites/59/partijne-liderstvo-jak-politychne-javyshche.pdf>
6. Нестуля О., Нестуля С., Кононець Н. *Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів*. Полтава: ПУЕТ, 2018. 241 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_2161_63367800.pdf
7. Пірен М. *Елітологія: підручник*. Київ: Талком, 2014. 312 с.
8. Пірен М. *Лідерство: сутність та реалізація в українському суспільстві: навч. посіб.* К.: УН-Т «Україна». 2012. 232 с.

Допоміжна

1. Гапоненко А. Інститут політичного лідерства як передумова демократизації політичної системи України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Том 22. № 28 (2020). URL: <https://sj.npu.edu.ua/index.php/pnspd/article/view/865>
2. Горбатенко В. (упоряд.). *Політологічний енциклопедичний словник*. К.: Генеза, 2004. 736 с.
3. Держановська С. Л. Сутність політичного лідерства: аналіз праць сучасних українських науковців. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр. регіонального інституту державного управління Національної академії управління при Президентові України*. 2014. Вип. 40. Львів: ЛРІДУ НАДУ. С. 310–316.
4. Кочубей Л. Політична еліта та політичний клас: класичні зарубіжні концепції. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. № 17. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26610/15-Kochubey.pdf?sequence=1>
5. Кухта Б. *Політичні еліти і лідери*. Л.: Кальварія, 1996. 224 с.
6. Рудич Ф. *Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти): навч. посібник*. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 400 с.
7. Траверсе О. *Політичне лідерство та керівництво доби «лібералізованого» тоталітаризму в СРСР: український контекст (60-ті – початок 90-х рр. ХХ ст.)*. К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010.

Інформаційні ресурси

1. Альманах «Грані». Офіційний сайт. URL: <http://www.grani.org.ua/>
2. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
4. Науковий вісник «Гілея». Офіційний сайт. URL: <http://www.gileya.org.ua/>
5. Науковий журнал «Політикус». Офіційний сайт. URL: <http://politicus.od.ua/>
6. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Національна Парламентська бібліотека України. Офіційний сайт. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
8. Український незалежний центр політичних досліджень. Офіційний сайт. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/>

Методичне забезпечення

1. Пашина Н. (укл.). Політичне лідерство та політичні еліти. Конспект лекції. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. 20 с.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Тести	25
Індивідуальні завдання	25
Заліковий тест	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90-100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX
0-34	F

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Студент може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перераховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування та без аналітична компіляція є забороненими.

Завдання і заняття:

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

Поведінка в аудиторії:

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять студенти:

- не вживають їжу та жувальну гумку;
- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.